วิจารณ์และแนะนำหนังสือ

การศึกษาโครงสร้างสังคม : อดีต ปัจจุบันและอนาคต

เกริ่น

"ถ้าเราปรารถนาจะเข้าใจประเทศใดประเทศหนึ่งให้ถ่องแท้ การตัดสินอารยธรรมของประเทศนั้น โดยอาศัยผลงานด้านศิลปกรรม วรรณกรรม ความก้าวหน้าทางธุรกิจ หรือความสำเร็จทางทหาร ยังหาเพียงพอไม่ เราจะต้องจดจำไว้ว่ารากฐานของประเทศนั้นควรจะอยู่ที่ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านธรรมดาๆ"

ข้อความข้างต้นคือข้อเขียนของ ดร. แรดคลิฟ–บราวน์ (A.R. Radcliffe–Brown) ในคำนำหนังสือที่ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างสังคมญี่ปุ่นของ ดร. เอมบรี (Embree, 1964 : XIII) ความหมายของข้อความตอนนี้ ผู้เขียนต้องการย้ำว่า "รากฐานของประเทศนั้น อยู่ที่โครงสร้างทางสังคม"

คำว่าโครงสร้างทางสังคม (social structure) หมายถึง ความสัมพันธ์ที่บุคคลต่างๆ ในสังคมมีต่อกัน ถ้าพูดถึงสังคมในระดับครอบครัว โครงสร้างทางสังคมก็หมายถึงสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกต่างๆ ในครอบครัว เช่น ระหว่างพ่อกับแม่, พี่กับน้อง, พ่อแม่กับลูก เป็นต้น (โปรดดู Radcliffe–Brown, 1976 และ Malinowski, 1944)

การจะศึกษาองค์ประกอบใดในระบบสังคม นักมานุษยวิทยาถือเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจโครงสร้างทั้งโครงสร้างเสียก่อน อย่างเช่น ถ้าต้องการทราบว่า ทำไมคนไทยถึงยังยากจนกว่าญี่ปุ่นทั้ง ๆ ที่มีอะไรหลายอย่างที่เหมือน ๆ กับญี่ปุ่นและบางอย่างก็ได้เปรียบญี่ปุ่นด้วยซ้ำไป เช่น มีทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าเป็นต้น จะเห็นว่าตอนนี้เรากำลังต้องการศึกษา เรื่อง ความยากจนในประเทศไทย (Poverty in Thailand) การศึกษาของนักมานุษยวิทยาก็จะศึกษาภาพรวมทั้งหมดก่อน (Holistic Approach) แล้วจึงจะเจาะลึกลงไปในเรื่องความยากจน คำว่า "การศึกษาภาพรวมทั้งหมด" (Holistic Approach) นี้ก็คือการพยายามทำความเข้าใจองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ในระบบ และสัมพันธภาพระหว่างองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ เหล่านั้น จากนั้นจึงเจาะลึกลงไปที่ปัญหาที่ต้องการศึกษา และถ้าไม่จำกัดขอบเขตพื้นที่ที่ใช้ศึกษาให้แคบเข้า ผลการศึกษาอาจไม่ชัดเจน นักมานุษยวิทยาจึงนิยมศึกษาเพียงระดับหมู่บ้าน (A Case Study) ปัญหาจึงอยู่ที่การเลือกสรรหมู่บ้านที่จะใช้เป็นตัวแทนของหมู่บ้านทั้งหมดได้

เรื่องโครงสร้างทางสังคมเป็นเรื่องที่นักวิชาการ, ทหาร, ฑูต, และนักบริหารของตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อังกฤษและสหรัฐ เคยให้ความสำคัญไว้มาก เพราะ"การรู้เรื่องสัมพันธภาพของบุคคลต่าง ๆ ในสังคมใดได้อย่างถ่องแท้ ก็เท่ากับล่วงรู้จุดอ่อนจุดแข็งของสังคมนั้นเป็นอย่างดี"

อดีต

การศึกษาโครงสร้างสังคมนี้ ในอดีตมุ่งที่สังคมดั้งเดิม (primitive society) สังคมที่ยังไม่รู้หนังสือแถบทวีปแอฟริกา, หมู่เกาะแปซิฟิก และชนเผ่าที่อยู่ในเขตป่าลึกของเอเซียและอเมริกาบางประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ขยายอาณานิคม, เผยแพร่ศาสนา, การค้า, แก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยและค้นหาทฤษฎีทางวิชาการ

ในช่วงต่อมาคือนับแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา การศึกษาโครงสร้างสังคมได้ขยายพื้นที่การศึกษาจากชุมชนเผ่าดั้งเดิม มาเป็นหมู่บ้านในชนบทแทน อย่างกรณีทวีป

เอเชีย ในประเทศญี่ปุ่น ดร. เอมบรีเป็นผู้บุกเบิกด้วยการศึกษาหมู่บ้านซูเย ในปี 1935—1936 (Embree, 1964) และในประเทศไทยก็ ดร. เอมบรีอีกเช่นกัน โดยเขียนบทความชื่อ Thailand : A Loosely Structured Social System เมื่อปี 1950 (Embree, 1950) (การศึกษาก่อนหน้า ดร. เอมบรีมีอยู่มากมาย แต่ล้วนศึกษาในลักษณะพรรณนาความโดยปราศจากฐานทฤษฎีรองรับ ส่วนการศึกษาที่มีลักษณะอธิบายวิเคราะห์โดยมีทฤษฎีรองรับและมีการเปรียบเทียบ มีอำนาจในการอธิบาย เพิ่งเริ่มมีขึ้นในสมัยของ ดร. เอมบรี)

นอกจาก ดร. เอมบรีแล้ว นักวิชาการที่เคยศึกษาสังคมไทยเท่าที่มีผู้พูดถึงกันบ่อยครั้งก็มี ชาร์ปและคณะ (Sharp, et. al. 1953), ชาร์ป และ แฮงคส์ (Sharp & Hanks, 1978), พีลลิปส์ (Phillips, 1965, 1973) พีลลิปส์ และ วินสัน (Phillips & Wilson, 1964), เคิร์ช (Kirsch, 1969a, 1966) แฮงคส์ (Hanks, 1962, 1967, 1972, 1975), ไพเคอร์ (Piker, 1964, 1973, 1983), รูบิน (Rubin, 1973) แวนรอย (Van Roy, 1971), วินสัน (Wilson, 1959, 1962), ไวแอต (Wyatt, 1966, 1969), แทมไบห์ (Tambiah, 1970, 1973, 1967), พอตเตอร์ (Potter, 1976), คอฟมัน (Kaufman, 1960), คายส์ (Keyes, 1966, 1967, 1971, 1975, 1977, 1978a, 1978b), เทอร์ตัน (Turton, 1976), บิลเมส (Bilmes, 1974), เมอร์แมน (Moerman, 1965, 1966, 1967, 1968), เบเนดิกท์ (Benedict, 1948), บุนนาค (Bunnag, 1973), แอมยอต (Amyot, 1965), บุญสนอง บุญโยทยาน (Boonsanong Punyodyana, 1966), คาลาแวน (Calavan, 1977), อีเวอรส์ (Evers, 1966, 1969a, 1969b), เป็นต้น

ในบรรดานักวิชาการเหล่านี้ ผู้ที่นักวิชาการไทยวิพากษ์วิจารณ์ถึงมากที่สุดเห็นจะได้แก่ ดร. เอมบรี (1908—1950) นักมานุษยวิทยาชาวนิวเฮฟเวน รัฐคอนเนคติกัต ศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยฮาวาย, โตรอนโต และชิคาโก

ดร. เอมบรี เคยเดินทางไปศึกษาโครงสร้างสังคมญี่ปุ่น เมื่อปี 1935—1936 โดยทำการศึกษาเรื่อง Suye Mura : A Japanese Village ผลงานชิ้นนี้ถือเป็นการบุกเบิกด้านการศึกษาโครงสร้างสังคมตามแนวมานุษยวิทยาวัฒนธรรม เช่นเดียวกับเรื่อง Thailand :

A Loosely Structured Social System) ซึ่งถือเป็นผลงานชิ้นบุกเบิกด้านการศึกษาโครงสร้างสังคมไทยเช่นเดียวกัน สำหรับเมืองไทย ดร. เอมบรี เดินทางเข้ามารับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยทูตด้านวัฒนธรรมของสถานทูตสหรัฐประจำกรุงเทพฯ เมื่อปี 1949

นอกจากนั้น ดร. เอมบรียังเป็นคนแรกที่นำสังคมไทยไปเปรียบเทียบกับสังคมญี่ปุ่น โดยกล่าวว่า "สังคมไทยมีระบบโครงสร้างแบบหลวม ต่างจากญี่ปุ่นซึ่งมีระบบโครงสร้างสังคมแบบกระชับ" การศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่นของเขา นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเอาประเทศไทยไปเปรียบเทียบกับญี่ปุ่นของนักวิชาการในยุคต่อ ๆ มา เช่น อยาล (Ayal, 1963) และ จาคอบส์ (Jacobs, 1971) เป็นต้น

ทั้ง ดร. เอมบรี, ดร. อยาล, และ ดร. จาคอบส์ ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า สังคมญี่ปุ่นพัฒนากว่าสังคมไทย โดยได้ให้เหตุผลไว้ต่างกันตามสาขาและประเด็นที่ตนศึกษา บทความนี้จะพูดถึงเฉพาะการศึกษาของ ดร. เอมบรี ซึ่งมองในประเด็นของโครงสร้างทางสังคมเท่านั้น จะไม่ขออภิปรายถึงทัศนะของ ดร. อยาล และ ดร. จาคอบส์ซึ่งศึกษาเน้นในประเด็นอื่น

อนึ่ง หากใครต้องการวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของ ดร. เอมบรี ผู้นั้นควรจะได้อ่านผลงานการศึกษาวิจัยทั้งสองชิ้นของเขาเสียก่อน นักวิชาการไทยส่วนใหญ่ได้อ่าน Thailand : A Loosely Structured Social System แต่มีเพียงส่วนน้อยที่เคยอ่าน Suye Mura : A Japanese Village ดังนั้น จึงขอเสนอเนื้อหาของหนังสือเล่มหลังโดยสรุปดังนี้

เป็นที่น่าสังเกตว่าที่ปรึกษาโครงการวิจัยครั้งนี้ล้วนเป็นนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียงระดับปรมาจารย์ทั้งสิ้น อย่างเช่น ศ. เฟย์—คูเปอร์ โคล (Prof. Fay—Cooper Cole), ศ. โรเบิร์ต เรดฟิลด์ (Prof. Robert Redfield) และ ศ. เอ. อาร แรดคลิฟ—บราวน์ (Prof. A.R. Radcliffe—Brown) ส่วนประเด็นที่น่าพิจารณาอื่น ๆ ก็มี

ระเบียบวิธีการวิจัย, ดร. เอมบรี ใช้มรรควิธีโครงสร้าง—หน้าที่ (Structural Functional Approach) ตามที่ได้รับการฝึกฝนมาจาก ดร. แรดคลิฟ—บราวน์ แห่งสำนัก

ชิคาโก เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ การศึกษาครั้งนี้ ดร. เอมบรีได้ให้ความสำคัญเรื่องกิจกรรมของกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการร่วมมือระหว่างกลุ่มบุคคลที่เรียกว่า การลงแขก

สาระสำคัญ, ดร. เอมบรีได้อธิบายโครงสร้างสังคมญี่ปุ่นด้วยการนำเสนอข้อมูลด้าน "ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์" เพื่อให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคม แล้วจึงกล่าวถึงรูปแบบองค์กรหมู่บ้านทั้งด้านกายภาพและสังคม ด้าน "โครงสร้างหมู่บ้าน" นั้น ดร. เอมบรีอธิบายว่า ซูเย มูร่า (Mura แปลว่า หมู่บ้าน) ประกอบด้วยคณะผู้บริหาร ซึ่งมีผู้นำด้านบริหาร, สำนักงาน, โรงเรียน, และวัดชินโต แต่ละมูร่าจะแบ่งย่อยเป็นคู (Ku,) แต่ละคูจะมีหัวหน้าที่แต่งตั้งจากสำนักงานหมู่บ้าน เรียกว่า คูโช (Kucho), หน้าที่หลักของคูโชคือเก็บภาษี และแต่ละคูจะมีหนึ่งถึงสี่บุรากุ (Buraku), แต่ละบุรากุจะมีราว 20 หลังคาเรือน บุรากุเป็นทั้งหน่วยสังคมและเศรษฐกิจ มีหัวหน้าของตนเอง เรียกว่านุชิโดริ (Nushidori) คอยทำหน้าที่ดูแลกิจการต่าง ๆ เช่นงานศพ, งานเทศกาล, งานถนน และงานสะพาน โดยอาศัยกระบวนการสหกรณ์ของบุรากุ ตำแหน่งนุชิโดริได้มาโดยการคัดเลือก โดยคัดเลือกกันราวสองปีต่อครั้ง ด้วยการปรึกษากันในหมู่หัวหน้าครอบครัว ลักษณะเด่นของบุรากุคือ ไม่มีผู้บังคับบัญชา นุชิโดริมีบทบาทไม่มากไปกว่าผู้ทำหน้าที่เผ้าดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ของบุรากุ เมื่อใครตายในบุรากุจะต้องแจ้งให้นุชิโดริทราบ จากนั้น นุชิโดริจะแจ้งคนอื่น ๆ ทราบ แล้วช่วยกันเตรียมงานศพ การทำงานใด ๆ ที่เป็นสาธารณะ นุชิโดริจะเป็นผู้นัดหมายวันทำงาน นอกจากนุชิโดริทั่วไปแล้ว ก็มีนุชิโดริเฉพาะด้าน เช่น ด้านเรือ, ด้านสะพาน เป็นต้น

นอกจากโครงสร้างของหมู่บ้านแล้ว ก็มีเรื่องรูปแบบการทำงานร่วมกันของชาวบ้าน, ระบบชนชั้น, ระบบวงจรชีวิตตั้งแต่เกิดถึงตาย, ระบบความเชื่อและศาสนา, และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นต้น ในบรรดาเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ ดร. เอมบรีได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษในเรื่องรูปแบบความร่วมมือแบบแลกเปลี่ยนแรงงานหมุนเวียน (ลงแขก) และเมื่อเข้ามาศึกษาสังคมไทย ก็ได้ให้ความสนใจเรื่องนี้ด้วย หลังจากได้เปรียบ-

เทียบพฤติกรรมระหว่างไทยกับญี่ปุ่นแล้ว ดร.เอมบรีก็สรุปว่า "ญี่ปุ่นมีระบบโครงสร้างแบบกระชับ ไทยมีระบบโครงสร้างแบบหลวม"

การที่สังคมไทยมีลักษณะโครงสร้างทางสังคมแบบหลวมนั้น ดร. เอมบรี หมายถึงการมีบูรณาการแบบยืดหยุ่น ไม่เข้มงวดเรื่องระเบียบวินัย ขาดความเสมอต้นเสมอปลาย ส่วนญี่ปุ่นนั้นมีบูรณาการแบบแน่ชัด รักษาระเบียบวินัย, และเห็นความสำคัญของส่วนรวม อันเป็นผลจากคำสอนของพุทธศาสนามหายาน ซึ่งต่างจากไทยที่มีบุคลิกภาพแบบบัชเจกบุคคลสูง เห็นความสำคัญต่อเอกบุคคลมากกว่าระบบ และเมื่อเปรียบเทียบเรื่องระบบโครงสร้างหมู่บ้านแล้ว หมู่บ้านญี่ปุ่นมีระบบองค์กรที่ถาวร ส่วนหมู่บ้านไทยขาดองค์กรถาวร อย่างเช่นเมื่อมีงานศพ ในหมู่บ้านญี่ปุ่นจะมีนุชิโดริทำหน้าที่บ่าวประกาศและเชิญผู้คนในหมู่บ้านมาร่วมงาน ไม่ว่าผู้ตายจะมีชื่อเสียงหรือไม่ แขกที่มาร่วมงานจะมีจำนวนเท่า ๆ กัน นี่คือพลังความเหนียวแน่นของระบบโครงสร้าง หรือที่ ดร. เอมบรี ใช้คำว่า "The tightly structured Japanese system"

ประโยชน์ที่ได้จากงานวิจัยเรื่องนี้, ในส่วนของสหรัฐ, ถือกันว่างานวิจัยของ ดร. เอมบรี ให้ประโยชน์ทั้งแก่วงการวิชาการ และวงการทหาร ดังคำพูดของ ดร. วิชาร์ด เค. เบียร์ดสลีย์ แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ที่ว่า :

> "....นับได้ว่ามีเพียงเอกสารวิชาการของจอห์น เอฟ. เอมบรี เท่านั้นที่ศึกษากันอย่างใกล้ชิดในระหว่างสงคราม ทั้งนี้เพราะเป็นแหล่งข้อมูลที่ให้ความรู้เรื่องชีวิตความเป็นอยู่ทั่ว ๆ ไปของชาวญี่ปุ่นได้อย่างดีเยี่ยม จะหาเอกสารวิชาการอื่นใดเทียบได้ยาก.... ครั้นอาณาบริเวณย่านแปซิฟิกกลับคืนสู่สันติ นักมานุษยวิทยาก็พากันหันมาศึกษาชีวิตความเป็นอยู่และสถาบันต่าง ๆ ในญี่ปุ่นกันอีกครั้ง นักมานุษยวิทยาเหล่านี้พบว่าประเทศญี่ปุ่นเปลี่ยนไปมาก ประการแรกเรื่องโครงการปฏิรูปอาชีพครั้งใหญ่, ประการที่สองเรื่องความสามารถที่น่าทึ่งของญี่ปุ่นในด้านการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจ ถึงตอนนี้ผลงานของเอมบรีถือกันว่ามีความสำคัญ เพราะได้ทำการศึกษาไว้ตั้งแต่

ช่วงก่อนสงคราม จึงสามารถใช้วัดผลกระทบของเหตุการณ์ที่ผ่านมาต่อชีวิตชาวชนบทญี่ปุ่นได้เป็นอย่างดี...." (Embree, 1964 : Vii)

ในส่วนของญี่ปุ่น, อาโอกิ ตาโปตสึ ได้กล่าวไว้ (Kodonsha Encyclopedia of Japan Vol. 2, 1983 : 1200) ว่า : "ผลงานวิจัยของ ดร. เอมบรี ชิ้นนี้นับเป็นงานบุกเบิกด้านการศึกษาหมู่บ้านญี่ปุ่นตามแนวมานุษยวิทยาวัฒนธรรม"

ในส่วนของไทย, หนังสือ 1 เล่ม และบทความ 1 เรื่อง ของ ดร. เอมบรี มีส่วนกระตุ้นให้นักวิชาการไทยบางท่านสนใจศึกษาในหัวข้อโครงสร้างสังคมไทยกันขึ้น เช่น ดร. บุญสนอง บุญโยทยาน, ดร. อคิน รพีพัฒน์, และ ดร. สนิท สมัครการ เป็นต้น

ปัจจุบัน

การศึกษาลักษณะพื้นฐานโครงสร้างทางสังคมเริ่มครั้งแรกโดยนักวิชาการชาวอังกฤษ จากนั้นเป็นนักวิชาการชาวอเมริกัน โดยเดินทางไปสังเกตการณ์สนามตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในถิ่นที่อยู่ของชนเผ่าดั้งเดิม ในทวีปแอฟริกา, อเมริกาใต้, หมู่เกาะแปซิฟิก เป็นต้น ผลการศึกษาในครั้งนั้น ทั้งอังกฤษและอเมริกันได้ค้นพบ "ทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม" มากมาย ทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรมที่ใช้เป็นฐานของตัวแบบในการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลในปัจจุบันล้วนเป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากผลงานการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการอังกฤษและอเมริกันเกือบทั้งสิ้น ในช่วงนั้นญี่ปุ่นยังอยู่ในสภาพที่ต้องหยิบยืมทฤษฎีของสำนักอังกฤษ และอเมริกันมาใช้ เพราะญี่ปุ่นและประเทศอื่น ๆ รวมทั้งไทยและประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายไม่อยู่ในฐานะจะทำการวิจัยขั้นค้นหาทฤษฎีเองได้ เพราะยังยากจนเกินกว่าจะหาเงินมาลงทุนเพื่อการนี้

ญี่ปุ่นเองแม้จะเคยเป็นประเทศที่ก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิชาการมาก่อน ก็ยังอยู่ในภาวะสิ้นเนื้อประดาตัว เพราะความบอบช้ำจากสงคราม และเป็นหนี้ค่าปฏิกรรมสงครามกับประเทศคู่กรณี และประเทศในพื้นที่ยุทธศาสตร์ เช่น ประเทศไทย เป็นต้น (ผู้เขียนบทความนี้จำได้ว่าตอนเป็นเด็ก สมัยทศวรรษที่ 1960 ญาติผู้ใหญ่เล่าให้ฟังขณะ

นั่งรถไฟดีเซลรางมาเที่ยวกรุงเทพ ฯ ว่า รถไฟที่นั่งอยู่นั้น เป็นรถไฟที่ญี่ปุ่นส่งมาชดใช้ค่าปฏิกรรมสงคราม ตอนนั้นญี่ปุ่นเป็นหนี้ไทยอยู่หลายร้อยล้านบาท....แต่ตอนนี้ปรากฏว่าผู้ที่เป็นลูกหนี้กลับเป็นไทย นอกจากญี่ปุ่นจะปลดหนี้ประเทศต่าง ๆ หมดแล้ว ปัจจุบันยังเป็นประเทศหนึ่งที่ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่ประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ รวมทั้งไทยด้วยกรณีเช่นนี้ สำหรับคนไทยที่รักศักดิ์ศรีคงรู้สึกเจ็บปวดและละอายใจเป็นอย่างยิ่ง ที่เราด้อยความสามารถจนกระทั่ง ประเทศที่สิ้นเนื้อประดาตัวเมื่อ 3 ทศวรรษเศษยังกลับวิ่งนำหน้าไปได้)

อีกเหตุผลหนึ่งที่ญี่ปุ่นยังต้องพึ่งพาอาศัยทฤษฎีของตะวันตกและเลียนแบบสิ่งประดิษฐ์ของตะวันตก ในตอนที่ยังบอบช้ำจากภาวะสงคราม ก็คือ ความจำเป็นที่จะต้องประหยัดงบประมาณแผ่นดิน เพื่อเป็นค่าชดใช้หนี้สงคราม และพัฒนาประเทศของตนตอนนั้น สินค้าญี่ปุ่นแม้จะมีคุณภาพไม่สู้ดี แต่ญี่ปุ่นก็ใช้กลยุทธ์การแข่งขันด้านราคาจึงสามารถเจาะตลาดประเทศกำลังพัฒนาได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันญี่ปุ่นได้ผ่านพ้นวิกฤตการณ์ต่างๆ นั้นแล้ว ญี่ปุ่นจึงอยู่ในฐานะพร้อมจะค้นคว้าหาทฤษฎีทางวิชาการสาขาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ปัจจัยที่จะสนับสนุนให้ญี่ปุ่นบรรลุผลสำเร็จ ก็คือญี่ปุ่นเคยเป็นประเทศที่นำหน้าด้านวิชาการ และเทคโนโลยีมาก่อน แต่ต้องสะดุดไประยะหนึ่งในช่วงสมัยสงคราม และญี่ปุ่นเองก็ได้ตระหนักแล้วว่า การหยิบยืมทฤษฎีของต่างชาติมาใช้นั้น หาใช่วิธีการที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นหนึ่งในเวทีการแข่งขันได้ไม่ ญี่ปุ่นเป็นชนชาติที่มีความอดทน, มีความรักในเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของชาติ, เชื่อมั่นในความสามารถและคุณภาพของเพื่อนร่วมชาติเดียวกัน และทะเยอทะยานสูง ดังนั้นในทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นได้พัฒนาด้านเศรษฐกิจล้ำหน้าประเทศต่าง ๆ แม้กระทั่งสหรัฐเองก็ยอมรับในความสามารถของญี่ปุ่น ส่วนด้านวิชาการนั้น ญี่ปุ่นก็พัฒนาสู่ระดับเคียงบ่าเคียงไหล่กับแวดวงวิชาการของประเทศตะวันตก

ถ้าพิจารณากันเฉพาะการศึกษาลักษณะพื้นฐานโครงสร้างของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่อังกฤษและอเมริกันเคยส่งนัก

วิชาการมาทำการศึกษาวิจัยสนามเป็นเวลานานกว่า 4 ทศวรรษแล้วนี้ บัจจุบันญี่ปุ่นเองก็ได้พัฒนาวิชาการด้านนี้แล้ว กล่าวคือในปี 1965 ญี่ปุ่นได้สถาปนาศูนย์ศึกษาสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Center for Southeast Asian Studies หรือ CSEAS) ศูนย์นี้มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาเรื่อง "ระบบ" และ "บูรณาการ" ของโครงสร้างสังคมในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คณะผู้ดำเนินงานของสถาบันแห่งนี้ประกอบด้วยนักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์, สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ โดยทำการศึกษาปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งของ CSEAS ก็คือเชิญนักวิชาการท้องถิ่นร่วมโครงการด้วย

บัจจุบัน CSEAS มีวารสารรายไตรมาส, มีโมโนกราฟ และรายงานการวิจัยมาอย่างสม่ำเสมอ สำนักงานใหญ่ของ CSEAS ตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยเกียวโต มีสำนักงานสาขาสองแห่ง คือที่กรุงเทพฯ และจาการ์ต้า

สำหรับกิจกรรมด้านการวิจัย, CSEAS ได้ทำการศึกษาวิจัยทั้งในไทย มาเลเซีย อินโดเนเซีย โดยเฉพาะไทยนั้น หัวข้อที่ศึกษาได้ครอบคลุมทั้งสามสาขาคือมนุษยศาสตร์, สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เมื่อพิจารณาเฉพาะด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โดยเฉพาะการศึกษาโครงสร้างสังคมแบบกรณีศึกษาหมู่บ้านนั้น โครงการที่มีชื่อเสียงที่สุดของสถาบันแห่งนี้ก็คือโครงการวิจัยเรื่อง **Don Deang Village in Northeast Thailand**

โครงการวิจัยเรื่องนี้ ศ. โคอิชิ มิซึโน (Prof Koichi Mizuno) เคยศึกษาเมื่อ 20 ปีเศษ บัจจุบัน CSEAS ได้ส่งคณะนักวิจัยสหสาขาวิชาประมาณ 20 คนเข้ามาศึกษาซ้ำ วัตถุประสงค์ก็คือต้องการทราบความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งนี้ ในช่วงปี 1981—1983 CSEAS ได้มาเยือนหมู่บ้านแห่งนี้ 2 ครั้ง และในปี 1985 ได้จัดการสัมมนาขึ้นที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นสัมมนาร่วมระหว่างสมาคมส่งเสริมวิทยาศาสตร์แห่งญี่ปุ่นและสภาวิจัยแห่งชาติของไทย

นอกจากโครงการวิจัย Don Daeng Village in Northeast Thailand แล้วยังมีการศึกษาของบัจเจกบุคคลอีกหลายโครงการ อย่างเช่นการศึกษาสังคมชาวนาและสถาบันสงฆ์ของไทย ของ ยูเนโอะ อิชิอิ (Ishii, 1986) เป็นต้น

อนาคต

ถ้าญี่ปุ่นไม่หวนกลับไปหาลัทธิทหาร ยังคงรักที่จะยึดนโยบายพัฒนาความเป็นเลิศด้านเศรษฐกิจเช่นนี้ต่อไป ความมั่งคั่งของญี่ปุ่นจะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการลงทุนเพื่อศึกษาวิจัยค้นหาทฤษฎีทางวิชาการสาขาต่าง ๆ เพื่อความเป็นเลิศด้านวิชาการต่อไป ผลพลอยได้จากการพัฒนาการด้านวิชาการของญี่ปุ่นนี้ ประเทศที่จะได้ผลประโยชน์ก่อนใครอื่นก็คงเป็นประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะญี่ปุ่นได้เล็งเห็นความสำคัญของมิตรประเทศในแถบเอเชียอาคเณย์ ที่มีลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมใกล้เคียงกันมากกว่าประเทศในแถบอื่น ๆ ของโลก ญี่ปุ่นจึงได้เริ่มใช้นโยบายความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศทางแถบนี้อย่างจริงจังแล้วตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1980

เหตุผลที่ช่วยสนับสนุนความเป็นไปได้ที่ญี่ปุ่นจะประสบผลสำเร็จในการศึกษาสังคมในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกประการหนึ่งก็คือ ลักษณะภูมิหลังทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นใกล้เคียงกับของประเทศแถบนี้มากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐและอังกฤษ ดังนั้น ผลที่ได้จากการศึกษาของญี่ปุ่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ไม่แต่เฉพาะผู้ลงทุนเท่านั้น ประเทศที่เอื้อเพื่อให้ญี่ปุ่นใช้พื้นที่ของตนเป็นสนามศึกษา ก็สามารถนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาประเทศได้ง่ายยิ่งขึ้น

อาจเป็นไปได้ว่า ในทศวรรษที่ 1990 ประเทศในย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและมีรายได้ประชาชาติสูงเคียงบ่าเคียงไหล่ประเทศแถบยุโรป แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น นักวิชาการไทยควรจะปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศในแวดวงวิชาการเสียใหม่ กล่าวคือ ควรปรับตัวไม่ให้ผูกพันกับทฤษฎีของนักวิชาการตะวันตก ชนิดถูกกันอเมริกันบีดบังจนมองไม่เห็นหนทางข้างหน้า

วัฒนา พัฒนพงศ์*

*นักวิชาการศึกษา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

BIBLIOGRAPHY

AMYOT, JACQUES

1965 *Changing Patterns of Social Structure in Thailand, 1851–1965 : An Annotated Bibliography with Comments.* Delhi : UNESCO Research Center.

AYAL, ELIEZER B.

1963 "Value Systems and Economic Development in Japan and Thailand," *Journal of Social Issues,* (Vol, 19 No. 1, 1963)

BENEDICT, RUTH

1948 *Thai Culture & Behavior.* An unpublished wartime study. Cornell University Data Paper No. 4; 1952.

BILMES, JACOB

1974 *Interaction and Decision Making in Northern Thai Village.* Ph. D. Dissertation Stanford University.

BOONSANONG PUNYODYANA

1969 "Social Structure, Social System, and Two Levels of Analysis : A Thai View" in Evers, pp. 77–105.

BUNNAG, JANE

1973 *Buddhist Monk, Buddhist Layman : A Study of Monastic Organization in Central Thailand.* Cambridge : Cambridge University Press.

CALAVAN, MICHAEL

1977 *Dicisions against Nature : An Anthropoligical Study in Northern Thailand.* Dekalb Northern Illinois University Center for S.E. Asian Studies Special Report, 15.

EMBREE, JOHN F.

1950 "Thailand–a loosely Structured Social System," in *American Anthropologist* 52, pp. 181–193.

1964 *Suye Mura : A Japanese Village.* Chicago : University of Chicago.

EVERS, HANS-DIETER

1966 "The Formation of a Social Class Structure : Urbanization Bureaucratization and Social Mobility in Thailand," *Journal of Southeast Asian History,* 7, 2, pp. 100–115.

1969a (ed.) *Loosely-Structured Social Systems : Thailand in Comparative Perspective.* New Haven : Yale S.E. Asian Studies Cultural Report 17.

1969b "Model of Social Systems ; Loosely or Tightly Structured," in Evers, pp. 115-127.

HANKS, LUCIEN, M.

1962 "Merit and Power in the Thai Social Order," *American Anthropoligist.* 64, 6 pp. 1247-1261.

1967 "Bang Chan and Bangkok : Five Perspectives on the Relation of Local to National History," *Journal of Southeast Asian History.* 8, 2, pp. 250-256.

1972 *Rice and Man : Agricultural Ecology in Southeast Asia* Chicago : Aldine Atherton.

1975 "The Thai Social Order as Entourage and Circle," in Skinner and Kirsch, pp. 197-218.

ISHII, YONEO (ed.)

1978 *Thailand : A Rice-Growing Society.* Honolulu : University Press of Hawaii.

1980 *Sangha, State and Society : Thai Buddhism in History.* Honolulu : University of Hawaii Press.

JACOBS, NORMAN

1971 *Modernization Without Development : Thailand as an Asian Case Study.* New York : Praeger.

KAUFMAN, HOWARD K.

1960 *Bangkhuad : A Community Study in Thailand.* Locust Valley, New York : J.J. Augustin.

KAWAGUCHI, KEIZABURO; AND KYUMA, KAZUTAKE

1969 *Lowland Rice Soils in Thailand* Kyoto : CSEAS.

KEYES, CHARLES F.

1966 *Peasant and Nation : A Thai-Lao Village in a Thai State.* Ph.D. Dissertation, Cornell University.

1967 *Isan : Regionalism in Northeastern Thailand.* Ithaca : Cornell S.E. Asia Program Data Paper 65.

1971 "Buddhism and National Intergration in Thailand," *Journal of the Siam Society 30,* pp. 551-568.

1975 "Kin Groups in a Thai-Lao Community," in Skinner and Kirsch, pp. 278-297.

1977 "Millennialism, Theravada Buddhism, and Thai Society" *Journal of the Siam Society 36,* pp. 283-302.

1978a "Political Crisis and Militant Buddhism in Contemporary Thailand," in *Religion and Legitimation of Power in Thailand, Laos and Burma*, edited by Bardwell L. Smith. Cambersburg, Pa. : Anima Books.

1978b "Ethnography and Anthropological Interpretation in the Study of Thailand," in *The Study of Thailand : Analyses of Knowledge, Approaches, and Prospects in Anthropology, Art History, Economics, History and Political Science*, edited by Eliezer B. Ayal. Ohio Univ. Center for International Studies.

KIRSCH, A. THOMAS

1969a "Loose Structure : Theory or Description," in Evers, pp. 39–60.

1969b "Development and Mobility among the Phu Thai Northeast Thailand," in *Man, State and Society in Contemporary* Southeast Asia. ad. by Robert O. Tilman, New York : Praeger.

KODONSHA

1983 *Kodonsha Encyclopedia of Japan Vol. 2* Tokyo : Kodonsha.

MALINOWSKI, BRONISLAW

1944 *A Scientific Theory of Culture and Other Essays.* Chapel Hill : University of North Carolina Press.

MIZUNO, KOICHI

1978 "The Social Organization of Rice Growing Villaga," in *Thailand : Rice Growing Society.* ed. by Yoneo Ishii, Honolulu : University Press of Hawaii.

1980 *Social Organization of Thai Villages* Sobunsha (in Japanese)

MOERMAN, MICHAEL

1965 "Ethnic Identification in a Complex Civilization : Who are the Lue?" *American Anthropologist* 67, 5.

1966 "Ban Ping's Temple : The Center of a 'Loosely Structured' Society," in *Anthropological Studies in Theravada Buddhism*, edited by Manning Nash. New Haven : Yale University S.E. Asian Studies.

1967 "A Minority and Its Government : The Thai-Lue of Northern Thailand," in *Southeast Asian Tribes, Minorities, and Nations*, edited by Peter Kunstadter. Princeton : Princeton Univ. Press, pp. 401–424.

1968 *Agricultural Change and Peasant Choice in a Thai Village.* Berkeley : Univ. of California Press.

PHILLIPS, HERBERT P.

1965 *Thai Peasant Personality*, Berkeley : University of California Press.

1973 "Some Premises of American Scholarship or Thailand" in *Foreign Values and Southeast Asian Scholarship*. edited by Joseph Fischer, University of California Center of South and S.E. Asian Studies Research Monograph.

PHILLIPS, HERBERT P. & WILLSON, DAVID

1964 *Certain Effects of Culture and Social Organization on Internal Security in Thailand*. San Monica : Ramd Corporation.

PIKER, STEVEN

1964 *An Examination of Character and Socialization in a Thai Peasant Community*. Ph.D. Dissertation. University of Washington.

1973 "*Buddhism and Modernization in Contemporary Thailand*," Contributions to Asian Studies, 4.

1983 *A Peasant Community in Changing Thailand*. Arizona state University.

POTTER, JACK M.

1976 *Thai Peasant Social Structure*. Chicago : University of Chicago Press.

RADCLIFFE-BROWN, A.R.

1976 *Structure and Function in Primitive Society* London and Henley : Routledge & Kegen Paul.

RUBIN, HERBERT J.

1973 "Will and Awe : Illustrations of Thai Villagers Dependency upon officials" *Journal of the Siam Society*, 32, pp. 425-445.

SATO, TAKASHI

1966 *Field Crops in Thailand* Kyoto : CSEAS.

SHARP, LAURISTON ET.AL.

1953 *Siamese Rice Village : A preliminary Study of Bang Chan* Bangkok : Cornell Research Center.

SHARP, LAURISTION AND LUCIEN M. HANKS

1978 *Bang Chan : Social History of a Rural Community in Thailand* Ithaca : Cornell University.

TAKIMOTO, KIYOSHI (ed.)

1968 *Geology and Mincral Resources in Thailand and Malaya* Kyoto : CSEAS.

TAMBIAH. S.J.

1970 *Buddhism and the Spirit Cults in North-East Thailand.* Cambridge : Cambridge University Press.

1973 "Classification of Animals in Thailand" in *Rules and Meanings : Anthropology of Everyday Knowledge.* ed. by Mary Douglas, Middlesex, England : Penguin.

1976 *World Conqueror and World Renouncer : A Study of Buddhism and Polity in Thailand Against a Historical Background.* Cambridge : Cambridge University Press.

TURTON, ANDREW

1976 "Northern Thai Peasant Society : Twentieth Century Transformations in Political and Rural Structure," *Journal of Peasant Studies,* 3, 3, pp. 267-298.

VAN ROY, EDWARD

1971 *Economic Systems of Northern Thailand.* Ithaca : Cornell University Press.

WATABE, TADAYO

1967 *Glutinous Rice in Northern Thailand* Kyoto : CSEAS

WINSON, DAVID

1959 "Thailand and Marxism," in *Marxism in Southeast Asia : A Study of Four Countries.* edited by Frank Trager. Stanford University Press.

1962 *Politics in Thailand.* Ithaca : Cornell University Press.

WYATT, DAVID K.

1966 "Buddhist Monghood as an Avenue of Social Mobility in Traditional Thai Society," *Silapakorn* 10, 1.

1969 *The Politics of Reform in Thailand : Education in the Reign of King Chulalongkorn.* New Haven : Yale University Press.

YANO, TORU

1968 *Modern Political History of Thailand and Burma* Kyoto : CSEAS (in Japanese).